

УДК 37.01

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

ШИБА Альона Василівна
м.Чернівці

Актуальність матеріалу статті обумовлена потребами суспільства у конкурентоспроможних фахівцях у галузі перекладознавства, що можливо забезпечити лише за умови компетентнісного підходу, осучаснення змісту та методів їх підготовки. Запропонована у статті модель, дозволяє представити процес формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій цілісно, виявити його структуру, ієрархію, взаємозв'язки, взаємозалежності та взаємодію всередині системи та з оточуючим середовищем, описати необхідні явища, процеси та процедури та спрогнозувати результати.

Ключові слова: модель, професійна компетентність, інтерактивні технології, майбутні перекладачі.

Розвиток професійної педагогіки як діяльності, метою якої є підготовка компетентного фахівця, має відбуватися шляхом вдосконалення її методологічних засад. На думку Н.В.Кулікової [1] в даний час це можливо «лише за умови вирішення проблеми створення спеціальної метамови для опису тих феноменів, які складають зміст її предметної області. При цьому, педагогіка, яка має на меті формування особистості за тим чи іншим еталоном і з тими або іншими заданими характеристиками і властивостями, повинна будуватись не за методом «натурного експерименту» над учнями з наступною констатацією результатів, а на основі строгих процедур моделювання, що дозволяють моделі набутти чіткості, вимірюваності, технологічності і прогнозованості.

Проблемам педагогічного моделювання присвячені праці О.М.Дахіна [2], С.В.Дмітрієва [3], М.О. Люшина [4], І.Г.Матросової [5] та ін., однак питанню створення моделей формування професійної компетентності майбутніх перекладачів у науковій літературі приділено недостатньо уваги, а моделей цієї категорії із застосуванням інтерактивних технологій у якості головних засобів формування професійної компетентності нами виявлено не було. Тому метою нашої статті є опис моделі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій, яка є невід'ємною та організуючою частиною нашого дослідження.

Моделюванням називається дослідження явищ, процесів чи систем за допомогою побудови та вивчення їх моделей, а також використання цих моделей для визначення і уточнення характеристик і раціоналізації способів побудови об'єктів, що конструюються. Таким чином, педагогічне моделювання є важливим етапом цілеспрямованої діяльності педагога-дослідника, оскільки здійснюючи педагогічну діяльність за певним планом (моделлю) він має можливість оцінити результати своєї діяльності, порівняти наслідки усіх наступних кроків, вивіряючи їх не в реальності, а на моделі [6]. Будучи створеною з певною метою, педагогічна модель дозволяє досліднику зосередити свою увагу не на всьому об'єкті дослідження, а саме на тому, що його в цьому об'єкті цікавить. Визначними характеристиками моделі, як одного із методів представлення педагогічних досліджень є наочність, абстрактність, логічність. В ній також присутні елементи педагогічної творчості та гіпотетичності що дозволило представити процес формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій цілісно, виявити його структуру, ієрархію, взаємозв'язки, взаємозалежності та взаємодію всередині системи та з оточуючим середовищем, описати необхідні явища, процеси та процедури та спрогнозувати результати. Ю.З.Кушнер характеризує процес створення моделі як трудомісткий, оскільки у розробці моделі

дослідник проходить декілька етапів:

1. Ретельне вивчення досвіду, пов'язаного з явищем, що цікавить дослідника, аналіз та узагальнення цього досвіду та створення гіпотези, що лежить в основі майбутньої моделі.

2. Складання програми дослідження, організація практичної діяльності відповідно до розробленої програми, внесення до неї коректив, підказаних практикою, уточнення першої гіпотези дослідження, узятій в основу моделі.

3. Створення остаточного варіанту моделі. Якщо на другому етапі дослідник пропонує різні варіанти конструйованого явища, то на третьому етапі він на основі цих варіантів створює остаточний зразок того процесу (або проекту), який збирається втілити [7, с.51].

Беручи за основу етапність, запропоновану Ю.З.Кушнер, ми створювали модель формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій.

Керуючись класифікацією моделей, що включає фізичні, предметно-математичні та логіко-семіотичні моделі, визначимо представлену модель як логіко-семіотичну, тобто таку, що конструюється за допомогою спеціальних знаків, символів та структурних схем і включає такі компоненти як цільовий, концептуальний, змістовий, технологічний, діагностичний та результативний.

Цільовий компонент містить мету та завдання системи формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій. Оскільки одним із головних пріоритетів модернізації вищої освіти визначено орієнтацію на конкурентоспроможність майбутнього фахівця, то поставлена мета й завдання є результатом вивчення та аналізу сучасного стану професійної підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах та його співставлення з вимогами, які висуває сьогодення до професії перекладача. Виходячи з цього, метою є забезпечити формування професійної компетентності майбутніх перекладачів як головного чинника їх конкурентоспроможності на ринку перекладацьких послуг. Реалізація вищезазначеної мети передбачає виконання таких завдань як актуалізація міжпредметних зв'язків, ознайомлення з новими програмними продуктами для перекладацької діяльності, набуття студентами практичного досвіду у вирішенні професійних задач.

Концептуальний компонент моделі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій розкриває провідні системоутворюючі ідеї та об'єктивні закономірності, що визначають стратегію діяльності з формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій. Ці ідеї та закономірності знайшли своє відображення в таких педагогічних умовах як застосування системно-діяльнісного підходу, опора на психологічні особливості та механізми, що сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій (мотивація внутрішня, цілеспрямованість, самостійність, асертивність, відповідальність за результати), максимальне наближення навчальної діяльності до умов професійної діяльності, виховання творчого підходу до вирішення навчальних і професійних задач.

Змістовий компонент моделі як система специфічних знань, умінь, навичок та якостей, необхідних перекладачеві для оволодіння професією, що виявляється в адекватності вирішення фахових завдань, формувався під впливом відповідних соціально-економічних чинників, рівня розвитку еко-

номіки, науки, техніки, культури, освіти та педагогічної теорії і розкривається у понятті професійної компетентності майбутніх перекладачів та окремих компонентів, що входять до її складу, а саме професійно-пізнавального, особистісно-мотиваційного та соціально-комунікативного і компетенцій, які їх утворюють.

Технологічний компонент відображає науково обґрунтовану та впорядковану сукупність дій, операцій та процедур, що забезпечують формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій і втілюється у тренінгу професійної компетентності майбутнього перекладача. Тому ми вважаємо за потрібне приділити йому найбільше уваги у нашій статті. На нашу думку такий тренінг вдало вирішує проблему формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій оскільки:

1. Не руйнує усталену й випробувану роками систему підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах, а лише доповнює та оновлює її за рахунок незначної кількості годин.

2. Дає можливість студентам поринути в атмосферу максимально наближеної до реальної перекладацької діяльності та отримати реальний досвід, тобто слугує тим проміжним етапом, який забезпечує перехід майбутнього перекладача від навчальної до професійної діяльності шляхом перетворення знань, отриманих в процесі вивчення різних предметів, в систему усвідомлених професійних дій.

3. Дозволяє випробувати різні шляхи вирішення професійних перекладацьких задач, навіть непродуктивні, та отримати негативний досвід, але уникнути нищівних результатів реалізації неправильних рішень і дій та можливість їх аналізу і коригування.

4. Вдосконалює навички багатьох аспектів професійного спілкування перекладача.

5. Знайомить на практиці з новими технологіями та програмними продуктами для перекладу, їх перевагами, недоліками та доцільністю використання у кожному конкретному випадку.

6. Дозволяє оцінити рівень сформованості професійної компетентності перекладача та створює мотивацію до її подальшого вдосконалення.

Передумовами тренінгової роботи є успішне оволодіння знаннями з таких курсів як «Вступ до перекладознавства», «Аспектний переклад (практика перекладу з основної мови)», «Основи усного перекладу», «Переклад текстів різних дискурсивних стилів», «Історія перекладу», «Основи міжкультурної комунікації та комунікативні стратегії», «Етика перекладача», «Основи інформатики та прикладної лінгвістики», «Психологія». Основними етапами у його розробці були діагностичний, формування концепції та цілей тренінгу, розробка програми тренінгу та її поділ на тематичні модулі, підбір інтерактивних технологій та засобів, оцінка результатів тренінгової роботи.

Тренінг призначений для студентів майбутніх перекладачів 4 року навчання. В якості тренерів виступають викладачі перекладу. У провідних навчальних закладах впродовж останніх декількох років вже з'явилися навчальні курси, метою яких є підготовка майбутніх перекладачів до роботи з сучасними електронними ресурсами та новими інформаційними технологіями, однак здебільшого їх ведуть викладачі інформатики, які не завжди знайомі з особливостями перекладацької діяльності, що знижує результати такої роботи. Ми вважаємо, що тільки викладач перекладу, який досконало володіє перекладацькою майстерністю, навичками використання у перекладі сучасних ресурсів та інформаційних технологій, а також педагогічною майстерністю, яка втілюється в успішному застосуванні інтерактивних технологій, може виступати в ролі тренера.

Тематична програма тренінгу включає 16 занять, тривалістю 80 хвилин кожне, і складається із 4 модулів. Під час проведення тренінгу ми дотримувались традиційної структури тренінгового заняття, яка включала вступ, основну та заключну частини. Для стабільної та комфортної роботи групи ми намага-

лись не змінювати цей порядок роботи на заняттях. Умови тренінгової роботи дозволяють використовувати широкий спектр інтерактивних технологій. З метою створення середовища для цілеспрямованого формування професійної компетентності майбутніх перекладачів ми обирали такі технології керуючись принципами їх відповідності змісту та педагогічним умовам формування професійної компетентності майбутніх перекладачів. Технології, які ми застосовували у своїй роботі можна умовно розподілити на гомоорієнтовані та техноорієнтовані. Здебільшого автори праць, присвячених використанню інтерактивних технологій у навчально-виховному процесі, базують свою діяльність на застосуванні однієї з цих груп, тобто або використовують лише гомоорієнтовані технології або техноорієнтовані. Особливістю нашої роботи було їх поєднання в процесі тренінгової роботи. Як перші, так і другі використовувались нами з метою:

- 1) створення внутрішньої мотивації навчальної та професійної діяльності;
- 2) усвідомлення та передачі інформації;
- 3) опанування способів професійної діяльності в умовах навчального тренування;
- 4) опанування способів професійної діяльності в умовах, максимально наближених до реальних;
- 5) мотивації творчості у професійній діяльності.

Атмосфера інтерактивності панувала впродовж усього часу проведення тренінгу, чому сприяла імплементація у навчально-виховний процес технології тренінгової роботи, яка передбачала застосування технологій кооперативного навчання та співробітництва, дискусійних технологій, ситуативного моделювання в межах яких студенти залучались до роботи в парах, малих групах, методу ПРЕС, навчальної дискусії, дебатів, кейс технології, ділових та рольових ігор, навчального проектування, відео аналізу, використання ряду інтернет технологій (веб-серверів, гіпертекстів та сайтів, електронної пошти, форумів та блогів, чатів та ICQ, теле та відео конференцій, вікі енциклопедій, тощо) та низки інформаційно-комунікаційних професійно-орієнтованих інтерактивних технологій (технологій машинного перекладу, CAT технологій, ТМ технологій, он-лайн та офф-лайн електронних словників та перекладацьких баз даних, технологій розпізнавання та редагування текстів, розпізнавання голосу, та ін.)

Діагностичний компонент моделі передбачає діагностику ефективності моделі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій, що визначається за науково обґрунтованими критеріями, показниками та рівнями сформованості професійної компетентності майбутніх перекладачів.

Критерії сформованості окремих компонентів професійної компетентності майбутніх перекладачів, їх якісні показники, а також методики для діагностування рівня сформованості зведені нами в таблиці 1.

Наведені в таблиці методики містять цифрові показники, що відповідають високому, середньому та низькому рівню сформованості професійно-пізнавального, особистісно-мотиваційного та соціально-комунікативного компонентів, які в сукупності відображають відповідний рівень сформованості професійної компетентності майбутніх перекладачів.

Низький рівень сформованості професійної компетентності майбутніх перекладачів характеризується:

- нестійким інтересом до майбутньої професії;
- перевагою зовнішніх негативних мотивів професійної діяльності, і як наслідок навчальної діяльності, над зовнішніми позитивними та внутрішніми;
- частковими, несистемними знаннями про суть та сучасні вимоги до професійної компетентності перекладача, переклад як вид професійної діяльності;
- шаблонністю у застосуванні знань, одержаних під час навчання, у вирішенні проблем, що постають в процесі пере-

Критерії, показники та методики визначення рівня сформованості компонентів професійної компетентності майбутніх перекладачів

Компоненти професійної компетентності майбутніх перекладачів	Показники, та критерії сформованості відповідних компонентів	Методи діагностування рівня сформованості відповідних компонентів
Професійно-пізнавальний	1. Оволодіння загальними знаннями про переклад як вид професійної діяльності; 2. Оволодіння ефективними способами вирішення проблем, що постають у процесі перекладу; 3. Здатність усвідомлювати і виправляти недоліки у перекладі.	Модифікована методика визначення перекладацької компетенції М.Орошко.
Особистісно-мотиваційний	Співвіднесеність трьох груп мотивів професійної діяльності – внутрішніх, зовнішніх позитивних та зовнішніх негативних – у загальному комплексі професійної мотивації.	Методика вивчення мотивації професійної діяльності Замфир.
Соціально-комунікативний	Уміння обирати оптимальний стиль професійного спілкування відповідно до особистісних характеристик учасників комунікативного акту та ситуативних чинників, які впливають на його перебіг.	Модифікована тестова методика «Професійне спілкування» Н.Соболь.

кладацької діяльності;

- нездатністю до усвідомлення та урахування ситуативних чинників, що впливають на ефективність вирішення професійних задач;
- нездатністю до усвідомлення та коригування власних помилок.

Середній рівень професійної компетентності майбутніх перекладачів характеризується:

- свідомою зацікавленістю майбутньою професією;
- перевагою зовнішніх позитивних мотивів професійної діяльності над зовнішніми негативними та внутрішніми;
- достатніми та структурованими знаннями про суть та сучасні вимоги до професійної компетентності перекладача, переклад як вид професійної діяльності;
- здатністю розпізнавати та враховувати ситуативні чинники, що пов'язані з вирішенням професійних задач;
- здатністю усвідомлювати і коригувати помилки у вирішенні окремих професійних задач.

Високий рівень професійної компетентності майбутніх перекладачів характеризується:

- усвідомленням власної значущості у майбутній професії;
- перевагою внутрішніх мотивів професійної діяльності над зовнішніми позитивними та зовнішніми негативними мотивами;
- системними знаннями про суть та сучасні вимоги до про-

фесійної компетентності перекладача, переклад як вид професійної діяльності та перспективи розвитку цієї галузі;

- здатністю усвідомлювати та аналізувати велику кількість ситуативних чинників, диференціювати ситуації за ними з метою розробки оптимальної стратегії вирішення професійної задачі, яка з одного боку дозволяє цілеспрямовано і творчо реалізувати наявні знання, уміння та досвід, а з іншого передбачає прийняття на себе усієї відповідальності за наслідки прийнятих рішень.

Результативний компонент моделі передбачає аналіз даних, отриманих в процесі діагностики, їх узагальнення, розробку методичних рекомендацій щодо впровадження запропонованої моделі в практику вищих навчальних закладів, які готують перекладачів, а також визначення перспектив подальшого дослідження цієї проблеми.

Як виявили результати дослідження, модель формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій є дієвим засобом удосконалення професійної підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах і, відповідно, підвищення їх конкурентоспроможності на ринку перекладацьких послуг. Щодо перспектив наукових досліджень у цьому напрямі, то більш детального подальшого розгляду потребують питання якісної підготовки викладачів вищих навчальних закладів до використання сучасних інтерактивних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів.

Література і джерела

1. Куликова Н.В. Методологические проблемы педагогической науки и пути их решения / Н.В.Куликова // Журнал ТИАРА (Технологии Информационно-Аналитической Работы). – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.collegian.ru/index.php/2009-02-19-08-31-15.html>> - специализированное электронное издание>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
2. Дахин А.Н. Педагогическое моделирование и компетентность участников образования / А.Н.Дахин // Школьные технологии: Научно-практический журнал школьного технолога. – 2007. – № 6. - С.64-72
3. Дмитриев С.В. Парадоксы технологии педагогического моделирования – новые понятия или новая реальность? / С.В.Дмитриев // Педагогические технологии. – 2009. – № 5. – С.16-31
4. Люшин М.О. Педагогічне моделювання у контексті професійної компетентності / М.О.Люшин // Управління школою (Основа): Науково-методичний журнал. – 2 012. – № 13/15. – С.30-33
5. Матросова И.Г. Модель поэтапного формирования технологической компетенции у студентов технологов в процессе преподавания специальных дисциплин / И.Г.Матросова // Педагогічний альманах: зб. наук. праць. – Херсон: РІПО, 2008. – № 3. – С.124-132
6. Бондарев В. Концепции современного естествознания. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Science/bond/04.php>. – Загол. з екрану. – Мова рос.

7. Кушнер Ю.З. Методология и методы педагогического исследования (учебно-методическое пособие). / Ю.З.Кушнер – Могилев: МГУ им. А.А.Кулешова, 2001. – 66 с.

Актуальность материала статьи обусловлена потребностями общества в конкурентноспособных специалистах в области переводоведения, что возможно обеспечить только при условии компетентностного подхода, усовершенствования содержания и методов их подготовки. Предложенная в статье модель позволяет представить процесс формирования профессиональной компетентности будущих переводчиков средствами интерактивных технологий целостно, выявить его структуру, иерархию, взаимосвязи, взаимозависимости и взаимодействие внутри системы с окружающей средой, описать необходимые явления, процессы и процедуры и спрогнозировать результаты.

Ключевые слова: модель, профессиональная компетентность, интерактивные технологии, будущие переводчики.

The relevance of material stated in the article is determined by the demand of our society for competitive specialists in the field of translation. The demand can be met by the use of competence-based approach, improving the content and methods of the future translators training. The given mode allows to holistically present the process of formation of future translators professional competence by means of interactive technologies, to reveal its structure, hierarchy, relationships, interdependence and interaction within the system and with its environment, to describe the essential phenomena, processes and procedures, and to predict the results.

Key words: model, professional competence, interactive technologies, future translators.